

ставити собі найрізноманітніші запитання, прагнути самостійно оцінювати ситуацію, пояснювати фізичні явища. “Фізичні якості – це розвинуті у процесі виховання і цілеспрямованої підготовки рухові задатки людини, які визначають її можливості успішно виконувати певну рухову діяльність” [3, с. 168].

Висновки. Формування креативних якостей у військово-патріотичній діяльності необхідно здійснювати, спираючись на неординарне мислення, узагальнення та поширення передового, творчого досвіду військово-патріотичної роботи, упровадження інноваційних підходів та технологій, що сприяють формуванню високих військово-патріотичних якостей та високої патріотичної свідомості, вірності Вітчизні, готовності до виконання конституційних обов’язків.

Креативність як властивість особистості має інтегративний, комплексний характер. Вона характеризується процесом і результатом розвитку у допризовника своїм стратегічним мисленням, але не як самоцілі, а як необхідної умови для накопичення та реалізації власного військового задуму в нових умовах, наприклад, в ході проведення вогневої підготовки на військовому полігоні.

1. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи / С. Литвиненко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Короленка. – Серія “Педагогічні науки”. – Вип. 3 (50). – Полтава, 2006. – С. 215–219.
2. Концепція національно-патріотичного виховання // Основи захисту Вітчизни. – 2015. – № 7. – С. 5.
3. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. Шиян. – Тернопіль : Богдан, 2006. – Ч. 1. – 272 с.

The article reveals the impact of creativity to the formation of a military-patriotic culture of the future recruits to defense of the Fatherland.

Key words: military-patriotic culture, the defense of the Fatherland, military-patriotic qualities, future recruits, creativity, formation.

doi: 10.15330/esu.9.140-144

УДК 371.13:37.011.32:331.556
ББК 74 р

Наталія Сабат

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ МІГРАНТІВ ДО НОВОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ: ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА І ПІДТРИМКА

У статті обґрунтовано значення педагогічної допомоги та підтримки в адаптації дітей мігрантів до нових умов соціокультурного простору. Охарактеризовано основні потреби означеної категорії дітей, задоволення яких сприятиме успішній адаптації. Розкрито сутність інформаційної, інструментальної емоційної підтримки. Доведено, що важливим середовищем для проведення такої діяльності виступає школа як звичне оточення, в якому дитина з сім’ї мігрантів перебуває, спілкується, почуває себе комфортно. Наголошено на потребі співпраці вчителів, вихователів, соціального педагога та психолога, адміністрації у наданні допомоги дітям мігрантів у процесі адаптації до нового соціокультурного простору.

Ключові слова: діти мігрантів, адаптація, педагогічна допомога, педагогічна підтримка, соціокультурний простір.

Постановка проблеми. Діти складають значну частину від загальної кількості мігрантів в Україні. Вони є найуразливішою категорією, адже найгостріше відчувають відсутність адекватних засобів та механізмів інтеграції у різних сферах

суспільного життя. У цьогорічному Посланні на Всесвітній День мігранта і біженця (15 січня) Папа Франциск закликає дбати про дітей, які втричі вразливіші, бо є неповнолітніми, чужинцями та беззахисними, коли з різних причин змушені жити далеко від батьківщини, відокремлені від любові родини [18]. За даними Міжнародної організації з міграції, в Україні понад 200 тисяч дітей із сімей трудових мігрантів. Вони становлять близько третини від загальної кількості дітей в окремих районах Закарпаття, Буковини. У зв'язку з цим загострилася необхідність активізувати діяльність різних соціальних інституцій, які могли б реалізувати опікунсько-виховну діяльність з ДТМ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній педагогіці традиційно сформувалися різні наукові підходи щодо підтримки й захисту дитини в руслі гуманістичної педагогіки: соціально-педагогічний (Т. Алексеєнко [1]), особисто орієнтований (І. Бех, Т. Гуменникова, О. Пехота, А. Старєва та ін. [2; 6; 15]).

З кінця 90-х років ХХ ст. у вітчизняній педагогіці активізуються дослідження процесу адаптації, соціалізації дітей мігрантів. Так, К. Бориченко, К. Ковязіна розробляють питання соціального захисту дітей, у т.ч. із сімей мігрантів [3; 10]; І. Лизун досліджує соціальні потреби дітей ТМ [12]; Г. Ляльчук – батьківсько-дитячі стосунки та їх відновлення в сім'ях трудових мігрантів [13]; Л. Завацька вивчає соціальні потреби дітей трудових мігрантів у новому соціально-освітньому середовищі [7]; Н. Гевчук розроблено організацію виховної роботи з ДТМ в умовах загальноосвітнього навчального закладу [5]; І. Тарасюк описала процес адаптації ДМ та їхніх сімей в іншомовному культурному просторі [20], А. Таранова – механізми їхньої соціальної адаптації [19]. Технології діяльності з дітьми мігрантів, а саме форми, засоби, методи тощо розробляють К. Левченко, В. Панок, В. Пігіда, І. Трубавіна [16; 18]).

Мета статті – охарактеризувати зміст педагогічної допомоги та підтримки в адаптації дітей мігрантів до нового соціокультурного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітнянський простір не може залишатися осторонь цих глобальних перетворень, оскільки саме освіта має найактивніше реагувати на зміни в суспільстві. ЗНЗ повинен стати організатором і координатором цієї роботи. Школа є важливим соціальним інститутом, який допомагає дітям мігрантів успішно адаптуватися й соціалізуватися. Педагоги, психологи, представники шкільної адміністрації повинні шукати оптимальні шляхи для взаємної адаптації дітей корінного населення та дітей із сімей мігрантів задля створення сприятливих умов освітнього середовища для одних та других. Школа – це модель суспільства у мініатюрі, адже саме тут відбувається формування особистості дитини та її поведінки. Освіта забезпечує відтворення та засвоєння соціального досвіду, знань і цінностей, необхідних для соціальної практики; формує навички соціальних відносин. Водночас школа є сферою духовного росту дитини [4, с. 28]. Відсутність систематичної опікунсько-виховної діяльності з ними може спричинити ряд негативних явищ: зниження рівня успішності, девіації, суїцидальні настрої тощо. У ситуації безконтрольності інтеграція дітей мігрантів у середовище загальноосвітньої школи та загалом у соціум швидше можуть мати деструктивний потенціал, аніж конструктивний. Тому впровадження системи опікунсько-виховної діяльності з означеною категорією дітей для України є нагальною потребою.

Для ефективної роботи з дітьми мігрантів, здійснення індивідуального підходу майбутні вчителі повинні знати їхні вікові, індивідуальні, соціально-психологічні особливості, труднощі, умови проживання тощо.

Діти мігрантів – це здебільшого вихідці з малозабезпечених сімей, діти вимушених переселенців. Результати досліджень науковців свідчать, що психологічний стан більшості дітей мігрантів є нестійким: у них низький рівень стресостійкості та схильності до дезадаптації у стресових ситуаціях, високий рівень тривожності, надмірна агресивність, невпевненість у собі та у власних силах [16, с. 129]. Діти мігрантів соціально незахищені, вони важче, ніж дорослі, переносять труднощі нових умов та обставин. Науковці оперують терміном “синдром емігранта”, що дефініюється як “хвороба, яка характеризується виступанням станів депресії, які можуть вести навіть до самогубства, частими приступами плачу...” [14, с. 146].

Учителям доводиться працювати також із дітьми з сімей, які переміщуються з тимчасово окупованих територій та районів проведення АТО. На новому місці проживання вимушено переміщені особи стикаються з низкою проблем, які впливають на успішність та поведінку дітей. Громадськими організаціями, фондами сьогодні реалізується ряд проектів, спрямованих на підтримку сімей мігрантів. Так, Європейським Союзом і Фондом Томсона в Україні реалізується проект “Голос місцевих ЗМІ”, який спрямований на зменшення соціальної напруги в суспільстві, викликаній конфліктом на Сході країни. Водночас не існує єдиної програми чи концепції, спрямованої на захист дітей із сімей мігрантів, що значно утруднює підготовку майбутніх педагогів до опікунсько-виховної діяльності з ними.

Діти, що переїхали в Україну, опиняються серед представників іншого культурного середовища, відповідно, в них виникають труднощі у соціальній адаптації. Особливо це стосується адаптації до соціально-освітнього середовища [9, с. 42]. Оцінка потреб дитини мігрантів дасть можливість узагальнити й проаналізувати інформацію щодо стану та життєвих обставин сім'ї цієї дитини з метою визначення необхідних видів послуг, а також вивчити їхній вплив у ході адаптації дитини мігрантів до нового соціально-освітнього середовища. На успішність соціальної адаптації дітей мігрантів впливає рівень задоволення їхніх потреб. Л. Завацькою виділено чотири блоки потреб дітей мігрантів, рівень задоволення яких сприятиме успішнішій адаптації до умов соціально-освітнього середовища: освіта, емоційний розвиток, сімейні та соціальні стосунки, соціальна презентація [7, с. 75].

Найтипівіші труднощі дітей із сімей мігрантів – це потреба формування нових рольових відносин; завоювання нового статусу серед ровесників та вчителів; відмінність програм навчання у новій школі; тривалі перерви у навчанні; незнання мови, цінностей, традицій іншої країни; нетолерантне, а подекуди і зневажливе ставлення з боку дітей корінного населення та ін.

До найпоширеніших проблем, із якими стикаються діти мігрантів, відносимо: неприйняття однокласниками – від небажання спілкуватися аж до фізичного та психологічного насильства; зниження рівня самооцінки, самоповаги; тривожність, агресивність, замкнутість, невпевненість, недовіра до дій учительського збору та шкільної адміністрації; зниження рівня інтелектуальної, вольової, мотиваційної активності; сформовані негативні стереотипи. Це значно ускладнює процес адаптації в новому колективі та соціалізації. Причинами девіантної поведінки дітей мігрантів часто виступає неправильна позиція батьків – від гіперопіки до вседозволеності, приділення дітям недостатньо часу та зусиль. Також серед дітей мігрантів певний відсоток – із невисоким рівнем підготовки, тому ця категорія автоматично попадає у групу відстаючих, порушників дисципліни, а це призводить до негативних наслідків, які ускладнюють і так непрості стосунки з оточуючими. Часто батьки зловживають

своїм статусом, а труднощі дитини в навчанні пояснюють не педагогічною занедбаністю, а ущемленням прав мігрантів, що також породжує ряд конфліктів. Типовими є спроби батьків маніпулювати вчителями, використовуючи свій статус мігранта, вимушено переміщеної особи тощо.

Збройний конфлікт на Сході України загострив труднощі дітей мігрантів (поширення соціально небезпечних та інфекційних хвороб, скорочення програм імунізації, загострення жорстокості та насильства щодо дітей та у дитячому середовищі, погіршення доступу до послуг освіти, охорони здоров'я та соціальної сфери). Підвищився ризик зростання соціального сирітства. Чоловіки, які підтримують “ДНР” та “ЛНР”, перешкоджають дружинам, у т.ч. із малими дітьми, покинути зону конфлікту. Додатково бойовики забороняють переміщати дітей за межі контрольованих ними територій Луганської та Донецької областей, крім РФ. Наявні приклади трудової та сексуальної експлуатації дітей, у т.ч. малолітніх. Жертви насильства, зазвичай, залишаються поза досяжністю заходів зі звільнення, реінтеграції та надання правової допомоги, хоча потребують доступу до правосуддя та послуг реабілітації та соціальної інтеграції. З'явилася нова категорія дітей, щодо якої Україна не має досвіду – діти-комбатанти, які мають досвід участі у збройних конфліктах та використання зброї [21].

До психологічних проблем у дітей із сімей іммігрантів додається незнання чи недостатньо повне володіння українською мовою, у процесі інтеграції вони стикаються із загрозою втрати мовних особливостей своєї культури. Мовний бар'єр часто стає причиною повільної адаптації дитини до нового середовища, заважає встановити стосунки з однолітками, адаптуватися до соціокультурних умов нового регіону. За результатами проведеного Л. Завацькою дослідження, 70 % респондентів найбільшою проблемою в навчанні та спілкуванні з однолітками визначають недосконалий рівень знання мови спілкування, і цей фактор провокує зниження інтересу дітей мігрантів до навчання та відвідування школи [7, с. 75]. Вивчення другої мови сприяє накопиченню дітьми мовного й культурного досвіду, який допомагає їм успішно адаптуватися до іншої культури й соціального оточення. Водночас значна частина дітей мігрантів – вимушені переселенці, вихідці з неблагополучних сімей, тому виявляють небажання навчатися ні рідною мовою, ні мовою нової країни. Це гальмує процес отримання ними якісних освітніх послуг. Завдання вчителя у цій ситуації – знайти індивідуальний підхід до кожного учня, сприяти у вирішенні мовних проблем, адже від їх позитивного вирішення залежить і успішна соціалізація дітей мігрантів в умовах нового освітнього середовища та нової культури загалом. Крім того, 67 % дітей мігрантів проявляють низьку активність щодо участі у виховних заходах, які проводяться у школі; 84 % дітей даної категорії не відвідують різноманітні секції та гуртки через недостатню поінформованість про них [Там само]. Тому одним із завдань учителя початкових класів є залучення дітей мігрантів до позашкільної діяльності.

Однією з найважливіших складових у системі уявлень людини про себе виступає етнічна ідентичність. Досягнення позитивної етноідентичності необхідне як для повноцінного розвитку дитини, так і для формування етнотолерантності. У новому етнокультурному світі особи-мігранти демонструють, з одного боку, етнічне прагнення повної ізоляції, що часто супроводжується агресивністю, апатією, та прагнення до асиміляції з іншого, що призводить до втрати національної самоідентичності. Такі крайні форми негативно впливають на становлення особистості дитини. Для означення конфлікту старих та нових культурних норм і

орієнтації на рівні індивідуальної свідомості вчені апелюють до поняття “культурний шок”. К. Оберг виділяє такі його аспекти: напруженість, яка спричинена зусиллями, необхідними для досягнення психологічної адаптації; відчуття втрати – друзів, власного статусу, професії тощо; відчуття несприйняття з боку представників нової культури чи несприймання їх самих; невиправдання рольових очікувань, цінностей, почуттів та самоідентифікації; неочікувана тривога, злість у результаті усвідомлення культурних відмінностей; відчуття меншовартості, породжене неспроможністю пристосуватися до нового середовища [22, с. 178]. Дослідники в галузі міграції доводять, що кожна культура має безліч вербальних та невербальних символів, за допомогою яких ми діємо у різних ситуаціях. Багато з цих сигналів працюють на рівні підсвідомості. Коли дитина попадає в інше культурне середовище, виявляється, що її попередній досвід не є єдиним і абсолютним, інші живуть за своїми моделями й поглядами. Тому дитина переживає справжнє потрясіння.

Наукові дослідження свідчать, що зміна культури, з якою безпосередньо починає контактувати мігрант, сприяє стресовим ситуаціям та нерідко супроводжується порушеннями психічного здоров'я особистості. Досвід нової культури часто стає для дітей неприємним або шоковим, тому що він несподіваний та може призвести до негативної оцінки власної культури.

Діти мігрантів знаходяться у складній ситуації, стикаючись щодня з новою культурою більшості оточуючих. Тому їм особливо потрібна педагогічна підтримка і допомога у виборі форм розвитку етнічної ідентичності. Залучення дітей до позашкільної діяльності, включення до змісту шкільної освіти різних культурних архетипів сприяє процесу спілкування між дітьми домінуючої та культури мігрантів. Для біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, МОН України розроблено стандарти з української мови як іноземної; навчальну програму з вивчення курсу історії, культури, державного устрою України, основ законодавства з питань праці, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення; методичні рекомендації щодо особливостей навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах дітей-біженців і дітей, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, зокрема тих, що розлучені із сім'єю; робочий зошит для біженців та шукачів притулку. Все це сприяє інтеграції дитини в нову культуру, попереджуючи небезпеку девіацій, маргіналізації. Водночас знайомство з казками, піснями, іграми нових країн розширює знання дітей домінуючої культури, сприяє налагодженню спілкування між дітьми домінуючої культури та культури дітей мігрантів.

Завдання створення для дітей мігрантів відповідних умов та задоволення основних потреб у першу чергу повинні виконувати загальноосвітні навчальні заклади, де діти мігрантів здобувають освіту [7, с. 75]. Завдання вчителя – допомогти дітям мігрантів знайти позитивні моменти у міжкультурному співіснуванні, вибудувати модель позитивного психологічного контакту. Така модель базується на інтеграції – принципі сумісності, за яким різні культурні групи, зберігаючи свою, притаманну їм індивідуальність, об'єднуються в іншу спільну групу.

Для дітей мігрантів важливими є різні види підтримки. Соціальні аспекти підтримки й захисту особистості дитини розробляли зарубіжні та українські вчені І. Кон, К. Бориченко та ін. Н. Завацька розглядає соціальну підтримку як важливу інтерперсональну складову адаптаційного потенціалу особистості. Спершу дітям мігрантів може бути потрібнішою інформаційна підтримка, потім – інструментальна, згодом – емоційна [8, с. 73]. При наданні емоційної підтримки особливо важливо

дотримуватися принципу конфіденційності, нерозголошення інформації. Емоційна підтримка може проявлятися у груповій чи індивідуальній формах і базуватися на співчутті, співпереживанні, емпатії. Однак, хоча емоційна підтримка і стимулює самоповагу та високу самооцінку, однак у різних ситуаціях можуть бути ефективнішими інші види підтримки. Так, мета інформаційної підтримки полягає у зборі інформації про ДМ, умови їхнього проживання, відносини з батьками, однокласниками тощо. Такі відомості допоможуть згодом уникнути дезадаптації та девіантних відхилень. Тому вчителю важливо знати дітей, їхні потреби, переживання, щоби вчасно надати допомогу у стресових ситуаціях.

Характерною ознакою педагогічної підтримки є її гуманістична сутність. Науковці, розвиваючи ідеї К. Роджерса про допоміжні взаємини, зазначають, що найважливішою умовою успішної реалізації педагогічної підтримки є наявність у педагога гуманістичної позиції щодо ставлення до дитини. Це значно допомагає у формуванні відкритих, довірливих стосунків з учнем, які є передумовою професійних дій педагога. Гуманістична позиція вчителя відображається як у його професійній діяльності з огляду на проблеми дитини, так і в емоційному ставленні до учня [11, с. 59–60]. Педагогічна підтримка дітей мігрантів може виступати також як спосіб організації взаємодії педагога й вихованця щодо виявлення, аналізу реальних або потенційних проблем дитини, сумісному проектуванню можливого виходу з них. У цій ситуації педагог виступає транслятором культурної норми відкритих, довірливих партнерських взаємин між дорослим і дитиною. Водночас він професійно допомагає дитині розвивати здатність до рефлексії як механізму пізнання себе й ставлення до себе, формувати відповідальність за власні вчинки і власне життя. Знання особливостей ДМ дозволяє вчителю діяти адекватно реальній ситуації, але розвивати її в потрібному напрямі, виявляючи й ураховуючи справжні інтереси дитини, співвіднести їх з вимогами, що виникають у процесі її навчання і виховання. Підтримка виникає з реальних потреб, які дитина відчуває в умовах нового культурного й освітнього середовища, але через низку обставин не може самостійно задовольнити. Тому їй необхідна допомога й підтримка вчителя.

У підлітків існує велика емоційна залежність від соціального схвалення: хочеться подобатися, бути популярним, мати певні речі, бути статусним. Дітям мігрантів важко цього добитися на новому місці проживання: нове оточення; друзі залишилися далеко; батьки, зайняті власними проблемами, дистанціюються, відсторонюються від дитини. До вікових криз додаються інші негативні фактори, спричинені частими переїздами, зміною місця проживання, неоднозначним ставленням суспільства. Тому діти мігрантів, шукаючи співпереживання, розуміння, часто стикаються з маніпуляторами, зустрічають псевдорозуміння (наприклад, соціальні мережі “Тихий дім”, “Синій кит”, “Розбуди мене о 4.20” тощо). Тому суспільство повинно докласти максимум зусиль щодо створення умов для подолання соціально-психологічного напруження, страху, почуття безвихідності та інших стресових станів дітей мігрантів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Стаття не розкриває усіх аспектів означеної проблеми. Дальшого вивчення потребують питання зарубіжного досвіду роботи з дітьми мігрантами, професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми мігрантами.

1. Алексеенко Т. Соціально-педагогічна підтримка дітей групи ризику / Т. Алексеенко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 1. – С. 56-60.

2. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості / І. Д. Бех // Вибрані наукові праці: у 2 тт.: Т. 1 / Іван Дмитрович Бех. – Чернівці : Букрек, 2015. – 840 с. – (Серія “Школа майбутнього”).
3. Бориченко К. В. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України : монографія / К. В. Бориченко. – Одеса : Фенікс, 2015. – 302 с.
4. Булавенко С. Д. Шляхи формування соціально-адаптованої особистості в загальноосвітній школі / С. Д. Булавенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія “Педагогічні науки”. – Чернігів : Вид-во ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. – Вип. 96. – С. 28–30.
5. Гевчук Н. С. Організація виховної роботи з дітьми трудових мігрантів в умовах загальноосвітнього навчального закладу: навч.-метод. посібн. / за ред. проф. Р. Х. Вайноли / Н. С. Гевчук. – Кам’янець-Подільський, 2011. – 128 с.
6. Гуменникова Т. Р. Теоретико-методичні засади підготовки майбутнього педагога до особистісно орієнтованого виховання молодших школярів в умовах ступеневої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Т. Р. Гуменникова; Ін-т вищ. освіти НАПН України. – К., 2011. – 36 с.
7. Завацька Л. М. Дослідження соціальних потреб дітей трудових мігрантів у новому соціально-освітньому середовищі / Л. М. Завацька // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 2. – С. 73–76.
8. Завацька Н. Є. Соціальна підтримка як інтерперсональна складова адаптаційного потенціалу особистості / Н. Є. Завацька // XVI Науково-практична конференція “Університет і регіон: проблеми сучасної освіти”. Збірник наукових праць. – Луганськ, 2010. – С. 73–74.
9. Кавалеров А. І. Соціальна адаптація: феномен і прояви: монографія / А. І. Кавалеров, А. М. Бондаревська. – Одеса : Астропринт, 2005. – 112 с.
10. Ковязіна К. О. Соціальний захист дітей трудових мігрантів: концептуальні основи та державна політика / К. О. Ковязіна // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 50–56.
11. Криштоф С. Д. Гуманістична сутність педагогічної підтримки / С. Д. Криштоф // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – 2011. – Вип. 35. – С. 55–60.
12. Лизун І. Ф. Соціальні потреби дітей трудових мігрантів / І. Ф. Лизун // Педагогічний альманах. – 2011. – № 11. – С. 244–248.
13. Ляльчук Г. Д. Батьківсько-дитячі стосунки та їх відновлення в сім’ях трудових мігрантів / Г. Д. Ляльчук // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2015. – № 3-4. – С. 93–97.
14. Міграція – виклик XXI ст. / за ред. Мацея Ст. Земби. – Люблін, 2008. – 156 с.
15. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія / О. М. Пехота, А. М. Старєва. – Миколаїв : Іліон, 2007. – 272 с.
16. Пігіда В. М. Форми й методи соціально-педагогічної підтримки дітей трудових мігрантів у системі взаємодії соціальних служб та навчальних закладів / В. М. Пігіда // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2012. – № 16. – С. 129–137.
17. Послання Святішого Отця Франциска до Всесвітнього дня мігрантів та біженців 2017 року [15 січня 2017] “Малолітні мігранти, вразливі і безголосі” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitua.com.ua/article/201701/2064-dity-naybilsh-vrazlyvoyu-grupoju-sered-migrantiv-papa>
18. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім’ям з дітьми в період військового конфлікту: навч.-метод. посіб. / [заг. ред.: К. Левченко, В. Панок, І. Трубавіна]. – К.: Агентство “Україна”, 2015. – 176 с.
19. Таранова А. О. Діти трудових мігрантів: пошук механізмів соціальної адаптації / А. О. Таранова // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2012. – Вип. 11. – С. 143–152.
20. Тарасюк І. В. Психологічні особливості мовленнєвої адаптації дітей мігрантів до іншомовного середовища: дис. ... канд. психолог. наук: 19.00.07 / Тарасюк Інна Василівна. – Луцьк, 2013. – 228 с.
21. Щодо дотримання Україною міжнародних стандартів захисту прав дітей у збройних конфліктах: аналітична записка [Електронний ресурс] / О. Кочемировська // Національний інститут стратегічних досліджень. № 11. Серія “Соціальна політика”. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1660/>

22. Oberg K. Culture Shock: Adjustment to New Cultural Environments / K. Oberg // Practical Anthropology. – 1960. – Vol. 7. – P. 177–182.

The article substantiates the value of the pedagogic help and support in the adaptation of migrants to the new circumstances of social and cultural space. The basic needs of the children from the specified category are characterized, and if we meet these needs will have the successful adaptation. The essence of information, instrumental emotional support was revealed. It was proven that the school serves the important medium to conduct such activities as the usual environment where a child with a family of migrants stays, talks, feels comfortable. The necessity of the cooperation between the teachers, educators, social educator and psychologist, administration is emphasized in helping the children of migrant workers in the process of adapting to the new social and cultural space.

Key words: children of migrants, adaptation, educational help, pedagogic support, social and cultural space.

doi:10.15330/esu.9.144-151

УДК372.36 : 371.71

ББК 74.100.55

Надія Труш

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ У СИСТЕМІ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто вплив способу життя людини на її здоров'я та самопочуття. Основою формування навичок здорового способу життя в дошкільників стануть знання про будову тіла, засоби збереження та зміцнення здоров'я людини, необхідність дбайливого ставлення до власного здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, діти дошкільного віку, культура здоров'я.

Людське життя є найвищою суспільною цінністю, а здоров'я кожного – складовою суспільного багатства, отож формування, збереження та зміцнення здоров'я дитини вважаємо обов'язком кожної матері, батька, педагога перед дитиною, родиною та суспільством загалом.

Щорічне погіршення стану здоров'я людей викликає почуття тривоги за майбутнє наших дітей та онуків, нації та людства. Незважаючи на те, що природа заклала в людині величезний потенціал сили і міцності, кількість хвороб, які руйнують її фізичні та психічні сили, постійно зростає.

Всі ми хочемо бачити людину майбутнього розумною, сильною, доброю, просто здоровою, однак за останні десятиріччя світова наука зарахувала проблему здоров'я до кола глобальних проблем, вирішення яких обумовлює не лише кількісні та якісні характеристики майбутнього розвитку людства, а й сам факт його подальшого існування як біологічного виду. Після Чорнобильської трагедії загальний стан здоров'я дорослого населення і дітей України погіршився, під загрозою знаходиться майбутнє генофонду нації.

Хоча зовні доросла людина майже незмінна, насправді ж схожа на складну будівлю, в якій увесь час замінюються старі цеглинки на нові. І навіть за таких умов ми продовжуємо хворіти, про що свідчить постійне зниження рівня здоров'я населення.

Людина народжується для щасливого повноцінного життя, проте не завжди може насолоджуватися ним повною мірою. Аналізуючи проблеми здоров'я, науковці